

Luomisjärjestys - patriarkaallinenko?

1 LUOMISKERTOMUS 1. Moos. 1–2

Tämän luennon on tarkoitus luoda perusta luentosarjalle Mies ja Nainen Jumalan valtakunnassa. Tarkastelen luomiskertomusta ja siinä esitettyä järjestystä rajatusti luentosarjan teeman puitteissa. Myöhemmissä luennoissa kokonaisuus täydentyä ja saa spesifimpiä johdannaisia.

Luomisjärjestykseen liittyviä teemoja ovat jumalakuva, Jumalan kuva, mies ja nainen, avioliitto, perhe, viljely ja varjelu, lepopäivä, Aadamin luominen, elävä sielu, kuuliaisuus, jumalasuhte, apu, Eevan luominen, tasa-arvo, alamaisuus, kumppanuus jne.

1.1 Kolminaisuus lähtökohtana

Raamatun Jumala on kolmiyhteinen. Isä, Poika ja Pyhä Henki näkyvät jo ensimmäisissä jakeissa (Jumala, Sana / Valo, Henki). Erityisellä tavalla Jumalan kolmiyhteys tulee näkyviin ihmisen luomisessa. Se alkaa jumalallisella neuvonpidolla. Jumalalla on suunnitelma ihmisen luomisesta, jonka hän toteuttaa.

Ja Jumala sanoi: "Tehkäämme ihminen kuvaksemme, kaltaiseksemme; ja vallitkoot he meren kalat ja taivaan linnut ja karjaeläimet ja koko maan ja kaikki matelijat, jotka maassa matelevat." Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi hän hänet loi; mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. 1. Moos. 1:26–27

Jumala teki ihmisen ja muun luomakunnan välillä selvän eron. Ensinnäkin ihmisestä tehtiin Jumalan kuva, mitä ei sanottu mistään muusta luodusta olennoista. Ihmisestä tuli elävä sielu. Toiseksi ihmisen tehtäväksi annettiin kaikkien maan eläinten vallitseminen. Näin Raamattu tahtoo jo alkulehdillään kertoa, että ihminen on erilainen, ihmisessä on jotakin sellaista, mitä ei ole missään muussa Jumalan luomassa olennoissa. Ihmisen suuresta arvosta kertoo myös se, että tiiviissä muodossa olevan suuren kokonaisuuden kertomisen jälkeen Jumala palaa tarkemmin ihmisen luomiseen.

Jumalan kuvaksi luominen tarkoittaa sitä, että ihminen jollakin tavoin muistuttaa Jumalaa. Ihminen on persoona, joka kykenee itsenäiseen ajatteluun ja päätöksentekoon ja on tietoinen olemassaolostaan. Hänellä on myös moraalinen vastuu teoistaan ja hän ymmärtää sen. Jumalan kuvana ihminen on luotu eläväksi sieluksi, joka kuulee Jumalan puhuttelun ja kykenee vastaamaan siihen. Toisin sanoen ihminen kykenee kommunikoimaan, olemaan yhteydessä Luojaansa kanssa.

Jumalan kuvana ihminen luotiin mieheksi ja naiseksi ts. elämään yhteydessä toiseen ihmiseen. Seksuaalisuus on Jumalan luomisessa meille antama. Jumalan olemus on rakkaus. Kolminaisuuden persoonia yhdistävä side on täydellinen rakkaus. Tuota ihmeellistä rakkautta heijastaa miehen ja naisen välinen rakkaus. Syntiinlankeemuksen seurauksena tämä suurenmoinen lahja on turmeltunut, mutta Jumalan järjestys on yhä voimassa. Avioliitto miehen ja naisen välillä on Jumalan siunaama järjestys, jossa saamme turvallisesti elää todeksi seksuaalisuuttamme. Tästä poikkeavat seksuaalisuuden muodot ovat luomisjärjestyksen vastaisia.¹ Kristillinen avioliitto keskinäisessä kunnioituk-

¹ Tästä tarkemmin Eero Junkkaalan luennossa myöhemmin tässä luentosarjassa.

sessä ja rakkaudessa sekä perheestä huolehtiminen on mitä suurinta jumalanpalvelusta ja luomis-tarkoituksen todeksi elämistä.

1.2 Lepopäivä

Ihminen luotiin kuudentena päivänä. Heti seuraava, seitsemäs päivä oli lepopäivä. Tämä järjestys osoittaa, että ihmisen elämä alkaa levosta. Lepoa ei tarvitse työllään ansaita. Se ei ole palkka hyvin tehdystä työstä, vaan työhön lähdetään levosta käsin. Lepo on Jumalan antama lahja ihmiselle. Kunpa tämän länsimaisen kiireisen ja stressaavan elämän keskellä uskaltaisimme ja osaisimme elää tämän totuuden mukaan!

Ja Jumala siunasi seitsemännen päivän ja pyhitti sen, koska hän sinä päivänä lepäsi kaikesta luomistyöstänsä, jonka hän oli tehnyt. 1. Moos. 2: 3

Jumala antoi lepopäivälle aivan erityisen sisällön. Hän siunasi ja pyhitti sen. Jumalasuhte on ihmisen elämän tärkein asia. Sitä varten Jumala erotti päivän, jona ihminen keskittyy tämän asian äärelle. Samalla se kertoo, että todellinen lepo löytyy Jumalassa. Heprealaiskirje viittaa uskoviensa kerran alkavaan sapatinlepoon. Tulevaisuudessa on odotettavissa pääsy Jumalan täydelliseen lepoon. Syn-tiinlankeemuksen jälkeen Jumala on mahdollistanut meille pääsyn tähän lepoon Jeesuksen ristinkuolemalla ja ylösnousemuksella. Jeesus teki kaiken valmiiksi. Pelastus on Jumalan valmiiksi tekemä ja ihminen vain kutsutaan jo valmistettuun lepoon. Näin luominen ja lunastus puhuvat Jumalan ja ihmisen työn osuudesta samaa kieltä. Jumala on tehnyt kaiken valmiiksi ja ihminen saa levätä siinä.

Suomessa ei ole kovin pitkä aika kalenteriuudistuksesta, jolla sunnuntaista tehtiin viikon viimeinen päivä. Me kristityt saamme kuitenkin viettää sitä edelleen viikon ensimmäisenä päivänä, ylösnousemuksen päivänä kokoontuessamme sanan ja sakramenttien osallisuuteen saamaan lepoa ja virvoitusta sielullemme. Tästä Jumalan levosta käsin lähdemme arkeen ja viikon tehtäviin.

1.3 Eevan luominen – kumppani ja sopiva apu

Eevan luomisesta puhuvat kohdat kertovat meille paljon miehen ja naisen välisestä suhteesta.

Ja Herra Jumala sanoi: "Ei ole ihmisen hyvä olla yksinänsä, minä teen hänelle avun, joka on hänelle sopiva." 1. Moos. 2:18

Jumalalla oli tarkoituksensa kun hän antoi miehen olla aikansa yksin paratiisissa. Sinä aikana mies oppi ymmärtämään, että hän tarvitsi jonkun rinnalleen. Elämistä ei löytynyt Aadamille sopivaa apua.

Ja Herra Jumala teki maasta kaikki metsän eläimet ja kaikki taivaan linnut ja toi ne ihmisen eteen nähdäkseen, kuinka hän ne nimittäisi; ja niinkuin ihminen nimitti kunkin elävän olennon, niin oli sen nimi oleva. Ja ihminen antoi nimet kaikille karjaeläimille ja taivaan linnuille ja kaikille metsän eläimille. Mutta Aadamille ei löytynyt apua, joka olisi hänelle sopinut. 1. Moos. 2:19–20

Sana apu *ezer-kenegdo* tarkoittaa oikeastaan apu-vastakohtaa tai jopa apu-vastakappaletta. Mies ei ollut kokonainen ilman naista paremminkin puolinen eikä nainen ‘koko-nainen’ ilman miestä. *Kenegdo* viittaa tasavertaiseen kumppanuuteen. Nainen luotiin siis miehelle kumppaniksi ja sopivaksi avuksi. Mailis Janatuinen kirjoittaa: ”Onko se jotenkin alentava ajatus? Ei suinkaan - sillä juuri sitähan me naiset pohjimmiltaan kaipaammekin: että rakastamamme mies *tarvitsisi avukseen juuri*

sellaista naista kuin me olemme. Että hän antaisi arvoa nimenomaan meidän persoonallemme, lahjoillemme, ulkonaiselle olemuksellemme. Sanalla sanoen: että voisimme olla rakkaallemme kumppani, joka sopii juuri hänen avukseen.”²

Niin Herra Jumala vaivutti ihmisen raskaaseen uneen, ja kun hän nukkui, otti hän yhden hänen kylkiluistaan ja täytti sen paikan lihalla. Ja Herra Jumala rakensi vaimon siitä kylkiluusta, jonka hän oli ottanut miehestä, ja toi hänet miehen luo. 1. Moos. 2:21–22

Nainen luotiin miehen kylkiluusta. Monet tätä tutkineet ovat päätyneet seuraavaan ajatelmiaan pohiessaan miehen ja vaimon välistä suhdetta: Naista ei tehty miehen päästä. Se olisi kertonut naisen ylemmydestä suhteessa mieheen. Mutta häntä ei tehty myöskään miehen jalasta, mikä olisi merkinnyt sitä, että hän olisi miestä alempiarvoisempi. Mutta koska nainen tehtiin miehen kylkiluusta, rinnasta, sydämen viereltä, se kertoo, että Jumala tahtoi naisen olevan miehen tasaveroinen kumppani. Mies ja nainen ovat jo luomisen perusteella ‘yksi liha’, niin että he voivat sanoa toisilleen: ”Sinä olet minä.”

Ja mies sanoi: ”Tämä on nyt luu minun luistani ja liha minun lihastani; hän kutsuttakoon miehettäreksi, sillä hän on miehestä otettu.” Sen tähden mies luopukoon isästänsä ja äidistänsä ja liitryköön vaimoonsa, ja he tulevat yhdeksi lihaksi. Ja he olivat molemmat, mies ja hänen vaimonsa, alasti eivätkä hävenneet toisiaansa. 1. Moos. 2:23–25

Luomisjärjestyksestä käy ilmi, että nainen todellakin luotiin miehelle avuksi eikä päinvastoin. Se oli Jumalan tarkoittama järjestys. Siksi miehen tehtäväksi annettiin päävastuu perheestä. Tämän tehtävän hoitamiseen hän kuitenkin tarvitsee naisen tuen ja avun. Jo tätä ennen. Ennen naisen luomista Jumala on antanut miehelle hengellisen tehtävän ja seurakunnan johtamista koskevan vastuun antaessaan Aadamille hyvän ja pahan tiedon puuta koskevan käskynsä. Tästä myöhemmin lisää.

2 UUSI TESTAMENTTI JA LUOMISJÄRJESTYS

Eräs keskeinen klassisen kristinuskon ja luterilaisuuden raamatuntulkinnan periaate on se, että Raamattua on tulkittava Raamatulla. Pyhä Henki ei puhu itsensä kanssa ristiriitaisesti. Siksi toiset kohdat tuovat lisää selvyttä ja valoa vaikeammin ymmärrettäviin tai ’hämäriin’ kohtiin. Uusi testamentti puhuu useassa kohdassa luomisjärjestykseen liittyvistä teemoista ja viittaa siihen suoraan muutaman kerran. (1. Kor. 11:8–9 ja 1. Tim. 2:13) Nämä kohdat ovat saaneet osakseen rajua kritiikkiä ja niiden katsotaan alistavan naista luomisjärjestyksen vastaisesti tai antavan luomisjärjestykselle jälkeinpäin sille kuulumattoman sisällön ja tulkinnan.

1 Tim 2:11 Oppikoon nainen hiljaisuudessa, kaikin puolin alistuvaisena; 12 mutta minä en salli, että vaimo opettaa, enkä että hän vallitsee miestänsä, vaan eläköön hän hiljaisuudessa. 13 Sillä Aadam luotiin ensin, sitten Eeva; 14 eikä Adamia petetty, vaan nainen petettiin ja joutui rikkomukseen.

1 Piet 3:1 Samoin te, vaimot, olkaa alamaiset miehellenne, että nekin, jotka ehkä eivät ole sanalle kuuliaisita, vaimojen vaelluksen kautta sanoittakin voitettaisiin, 2 kun he katselevat, kuinka te vaellatte puhtaina ja pelossa. [...] 7 Samoin te, miehet, eläkää taidollisesti kukin vaimonne kanssa, niinkuin heikomman astian kanssa, ja osoittakaa

² Nainen ja hänen miehensä. Rakkauskertomuksia Raamatussa. Perussanoma 2001. S. 10. Kursiivi hänen.

heille kunnioitusta, koska he ovat elämän armon perillisiä niinkuin tekin; etteivät teidän rukouksenne estyisi.

Ef 5:21 Ja olkaa toinen toisellenne alamaiset Kristuksen pelossa. 22 Vaimot, olkaa omille miehille alamaiset niinkuin Herralle; 23 sillä mies on vaimon pää, niinkuin myös Kristus on seurakunnan pää, hän, ruumiin vapahtaja. 24 Mutta niinkuin seurakunta on Kristukselle alainen, niin olkoot vaimotkin miehillensä kaikessa alamaiset. 25 Miehet, rakastakaa vaimojanne, niinkuin Kristuskin rakasti seurakuntaa ja antoi itsensä alttiiksi sen edestä.

Raamatussa on sanottu olevan kahdenlaisia vaikeita paikkoja. Toiset ovat sellaisia, joita on vaikea ymmärtää. Toisia kohtia taas on vaikea hyväksyä. Korinttolaiskirjeen luvuissa 11-14 on molempia. Joitakin kohtia on vaikea sekä ymmärtää että hyväksyä. Meillä on kiusaus lukea ja tulkita niitä enemmän rivien välistä kuin riveiltä. Suostummeko näkemään Raamatun ja nämäkin luvut Jumalan Hengen synnyttämänä. Tukeudun seuraavassa Jarmo Sormusen rakentavaan ja selkeään opetukseen. 1 Kor 11 selitys antaa hyvän perspektiivin myös em. UT:n kohtiin.

2.1 Jumalan auktoriteettijärjestys 1. Kor. 11:2–3, 8–9, 11–12 (14:33b–38)

2.1.1 Perustuu jumalakuvaan

Minä kiitän teitä, että minua kaikessa muistatte ja noudatatte minun opetuksiani, niinkuin minä ne teille olen antanut. Mutta minä tahdon, että te tiedätte sen, että Kristus on jokaisen miehen pää ja että mies on vaimon pää ja että Jumala on Kristuksen pää. 1. Kor. 11:2–3

Paavali käyttää käsitettä 'pää' (*kefale*) puhuessaan Jumalan, Kristuksen, miehen ja naisen keskinäisestä alamaisuussuhteesta. Tällä apostolin on nähty korostavan Jumalan asettaman auktoriteettijärjestyksen hengellistä luonnetta. Siinä missä maalliseen auktoriteettiin ja vallankäyttöön liittyy alistaminen ja määräysvalta, hengellistä auktoriteettijärjestystä leimaa Kristuksen oma esimerkki, vapaaehtoinen kuuliaisuus ja uhrautuminen toisten puolesta. Jeesus ei ole pomo vaan palveleva johtaja. Myöskään miehen asemaa vaimon päänä ei saa leimata komentelu ja alistaminen, vaan itsensä uhraava vastuunkantaminen. Alamaisuudessa on kyse vapaaehtoisesta alistumisesta auktoriteetin, pään alle.

Apostoli näkee hengellisen auktoriteettijärjestyksen nousevan johdonmukaisesti Kolmiyhteisen Jumalan sisäisestä tehtäväjaosta. Poika on alainen Isälle, Henki Isälle ja Pojalle. Kysymys on funktionaalista, toiminnallisesta alamaisuudesta, ei eriarvoisuudesta. Kolminaisuudessa kullakin persoonalla on oma tehtävänsä. Isä Jumala on luoja, Poika Jumala sovittaja, Pyhä Henki Jumala seurakunnan kokoaja. Meillä ei ole kolmea jumalaa, malliin 'suuri, pienempi ja pienin'. Jeesus ei ole vähemmän jumala, kuin Isä. Jumaluudessa ei ole eriarvoisuutta, vaikka sen eri persoonilla on eri tehtävät.

Miehen ja naisen välinen auktoriteettijärjestys on sekin toiminnallista. Heilläkin on eri tehtävät, mutta he ovat silti samantarvoisia. Sekä mies että nainen ovat Jumalan kuvia.

Kolmas jakeessa esiin tuleva alisteisuus koskee miestä ja Kristusta. Se poikkeaa edellisistä siinä, että miehen alamaisuus Kristukselle ei ole samalla tavalla vain toiminnallista. Se on arvosta ja asemasta nousevaa alamaisuutta.

Jos Jumala itse näin sitoutuu alamaisuuden periaatteeseen, tulisi kristitynkin kyetä sanomaan siihen aamenensa. Hengellinen auktoriteettijärjestys on uskonelämämme kulmakiviä. Se vaikuttaa syvällä tavalla meidän suhteeseemme Jumalaan ja lähimmäisiimme. Jokainen on alamainen jollekin toiselle. Alamaisuus liittyy itse asiassa Pyhän Hengen täyteyteen. Kehotettuaan kaikkia kristittyjä täyttymään Hengellä apostoli kehotti heitä olemaan toinen toisilleen alamaisia. Halukkuuden alamaisuuteen voi nähdä siten yhtenä Pyhän Hengen hedelmänä ihmisessä.

Alamaisuus Jumalalle vaikuttaa ihmisten välisiin suhteisiin. Miehen alamaisuus Kristukselle haastaa hänet kunnioittamaan hengellisten auktoriteettien lisäksi esimerkiksi viranomaisia ja työnantajaa. Naisen alamaisuus Kristukselle johtaa hänet kunnioittamaan edellisten lisäksi miestään ja sitoutumaan alamaisuuteen tätä kohtaan. Lasten alamaisuus Kristukselle johtaa heidät kunnioittamaan vanhempiaan ja suostumaan heidän auktoriteettinsa alle.

Kristillisen seurakunnan suhtautumisella Jumalan auktoriteettijärjestykseen on mittaamattoman suuri merkitys. Sen torjuminen tai muuttaminen vaikuttaa suoraan meidän jumalakuvaamme. Jos emme hyväksy toiminnallista alamaisuutta miehen ja vaimon välillä, on meidän vaikea hyväksyä sitä jumaluudessaan, ja päinvastoin.

2.1.2 Perustuu luomisjärjestykseen

Sillä mies ei ole alkuisin vaimosta, vaan vaimo miehestä; eikä miestä luotu vaimoa varten, vaan vaimo miestä varten. 1. Kor. 11:8–9

Toiseksi apostoli perustelee kristillistä alamaisuuskäsitystä Jumalan asettamalla luomisjärjestyksellä. Miehen ja naisen välinen auktoriteettijärjestys on asetettu luomisessa. Jumala otti sen huomioon miestä ja naista tehdessään. Paavali korostaa hyvin epämuodikkaasti, että nainen luotiin miestä varten, auttamaan, tukemaan ja täydentämään tätä. Olisi ollut varmaan hyvinkin mahdollista suunnitella niin, että vaimo olisi miehen pää ja mies alamainen vaimolleen. Mutta silloin se olisi myös otettu huomioon luomisessa.

Jumalan asettaman auktoriteettijärjestyksen noudattaminen ei tulisi olla riippuvaista siitä, miten hyvin mies tai nainen leiviskänsä hoitaa. Se että moni mies pakenee vastuutaan perheen päänä, ei tee tyhjäksi Jumalan luomisjärjestyksiä. Se että monet naiset ovat miehiään parempia vastuutehtävissä, ei oikeuta meitä hylkäämään Jumalan asettamaa periaatetta. Kristilliseen uskoon liittyy olennaisesti käsitys Jumalasta kaiken luoja. Se miten todellisesti uskomme Hänen luoneen maailman, näkyy pelkistetysti siinä, miten todellisesti itse suostumme Hänen luomisjärjestykseensä. On helppo uskoa periaatteessa, paljon vaikeampaa käytännössä.

Johtovastuu perheessä ja seurakunnassa on miehellä. Kaikkien mielipiteitä tulee kuunnella ja ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon. Mutta jonkun on viime kädessä otettava päävastuu. Raamatun mukaan se kuuluu miehelle.

Parhaimmillaan raamatullinen auktoriteettimalli tukee ihmisen terveen ja ehjän minäkuvan kehittymistä. Tämä Jumalan asettama järjestys on myös parhaimpia tukipilareita terveen yhteiskunnan rakentumiselle. Siitä luopuminen vaikuttaa paitsi yksilöihin, myös yhteiskuntaamme järkyttävällä tavalla. On aiheellista kysyä, missä määrin esimerkiksi rikollisuus, päihdeongelmat, henkiset vaikeudet tai seksuaaliseen identiteettiin liittyvät ongelmat juontuvat kodin ja yhteiskunnan vääristyneistä auktoriteettimalleista.

2.1.3 Ei sisällä eriarvoisuutta

Herrassa ei kuitenkaan ole vaimoa ilman miestä eikä miestä ilman vaimoa. Sillä samoin kuin vaimo on alkuisin miehestä, samoin myös mies on vaimon kautta; mutta kaikki on Jumalasta. 1. Kor. 11:11–12

Miestä ja naista ei luotu maailmaan kilpailemaan keskenään vaan täydentämään toisiaan. Heidät luotiin kumppaneiksi. Vaikka Paavali perustelee miehen auktoriteettiasemaa luomisjärjestyksellä, hän ei anna lupaa tuon aseman väärinkäytölle. Hän torjui sovinismin.

Eevan luominen miehen kautta, Adamin kylkiluusta, korostaa naisen tarvitsevan miestä ja olevan hänen auktoriteettinsa alla. Mutta Eeva olikin ainoa miehestä syntynyt nainen. Kaikki muut naiset ovat syntyneet naisesta. Myös kaikki miehet Adamia lukuun ottamatta ovat syntyneet naisesta. Näin Paavali korostaa miehen tarvitsevan naista. Kumpikaan sukupuoli ei saa alistaa tai käyttää toista itsekkäästi hyväkseen. Mies ja nainen tarvitsevat toisiaan.

Miehen ja naisen välinen sota on vanha asia. Syyttely ja kauna alkoivat jo paratiisissa. Syntiinlankeemuksen seurauksena miehet ovat kautta historian käyttäneet väärin luomisesta nousevaa asemaansa, alamaisuudesta tuli alistamista ja Jumalan miehelle antama valtava vastuun väline muuttui vallan välineeksi. Miehet ovat toisaalta alistaneet naista, toisaalta paenneet asemaansa perheen auktoriteettina ja päävastuunkantajana. Naiset ovat vastanneet tähän katkeruudella ja kaunalla niin miestä kuin Luojaakin kohtaan. Heillä on ollut kiusaus ottaa johtajuus omiin käsiinsä.

Taistelun tiimellyksessä on usein unohdettu naisen ja miehen välinen erilaisuus. Erityisesti meidän aikanamme tätä vähätellään. Sitä on syytä kunnioittaa. Mies ja nainen ovat erilaisia, mutta samanarvoisia. He ovat molemmat lähtöisin Jumalan kädestä ja ovat Hänen ikuisen rakkautensa kohteita. Heistä on maksettu yhtä suuri hinta.

Kristillinen auktoriteettijärjestys perustuu siis jumalakuvaan ja luomiseen. Se ei ole tarkoitettu vain kauniiksi teoriaksi vaan kristityn koko elämää ohjaavaksi periaatteeksi. Se koskee paitsi aviosuhdetta ja perhettä myös elämää kristillisessä seurakunnassa. Sen mikä on ihmisen asema perheessä, tulisi heijastua hänen asemaansa ja käyttäytymiseensä seurakunnassa.

2.1.4 Käytännön sovellus 1. Kor. 14:33b–38

Kaikki merkit Korinttossa viittasivat siihen, että naisten oli vaikea tyytyä Jumalan asettamaan järjestykseen. Jakeessa 14: 33b Paavali mainitsee tämän naisen asemaa koskevan opetuksensa olevan sellaista, joka pätee kaikissa kristillisissä seurakunnissa. Kyse ei ollut kulttuurisidonnaisesta tavasta, vaan yleisestä, kaikkia aina ja kaikkialla sitovasta periaatteesta.

Tätä periaatetta, Jumalan auktoriteettijärjestyksestä, vastaan nouseminen oli itse Jumalaa vastaan nousemista. Siksi apostoli painotti sanojaan voimakkaimmalla mahdollisella tavalla. Tämä oli Herran käsky, itsensä Jeesuksen hänelle antama ilmoitus. Kysymys ei ollut ainoastaan naisen tai miehen asemasta, vaan koko kristilliseen jumalakuvaan ja luomiseen uskomisesta. Herran käsky ei korosta ensi sijassa naisten vaitioloa, vaan sitä, että Jumalan auktoriteettijärjestyksestä tulee kunnioittaa. Alkuteksti puhuu tässä kohden paljon vakavammin painotuksin kuin monet käännökset: Jos joku ei tätä tunnusta, häntä ei tunnusteta. Kyse ei ollut mielipiteistä tai ehdonvallan asiasta, vaan siitä, saiko Jumala olla Jumala. Jos joku ei voinut suostua tähän Jumalan auktoriteettijärjestykseen, häneen tuli suhtautua kuin ei-kristittyyn. Millään niin sanotulla Hengen ilmoituksellakaan ei saanut tehdä tyh-

jäksi Jumalan asettamaa järjestystä. Jos joku oli 'hengellinen', oli hän sitten profeetta tai muilla hengellisillä lahjoilla varustettu, hän ymmärtäisi Pyhän Hengen kautta Paavalin opetuksen olevan Jumalan tahdon mukaista.

2.2 Kumoaako Gal. 3:28 luomisjärjestyksen?

Edellä sanottua vastaan nostetaan usein Gal. 3:28 tekstiyhteydestään irrotettuna. Tämä on aika yleinen sääntö. Kun Raamatusta löydetään toisensa poissulkevia tai keskenään ristiriitaisia kohtia, ne ovat irti kontekstistaan ja tendenssimäisesti tulkittuina. Tämäkin ns. naispappeuden painavin raamattuargumentti puhuu uskovien yhteisestä pappeudesta, joka on saatu kasteessa. Jo edellisen jakeen mukaan ottaminen riittää.

Sillä kaikki te, jotka olette Kristukseen kastetut, olette Kristuksen päällenne pukeneet. Ei ole tässä juutalaista eikä kreikkalaista, ei ole orjaa eikä vapaata, ei ole miestä eikä naista; sillä kaikki te olette yhtä (yksi) Kristuksessa Jeesuksessa. Gal. 3:27–28

Se puolustaa täydellistä tasa-arvoa ja tasavertaisuutta miehen ja naisen välillä. Mutta se perustuu jo luomiseen eikä tämä kohta tuo siihen mitään uutta. Sen kanssa sopii hyvin yksin alamaisuus ja tehtävien erilaisuus. Siksi emme voi lukea tästä sellaista, mitä siinä ei ole.³

3 OPETTAVAINEN EKSKURSSI FEMINISTITEOLOGIAAN

3.1 Johdanto

Tietokoneet ja vastaavat vempheet kysyvät joskus palautetaanko alkuperäiset oletusasetukset. Teologian saralla ja varsinkin raamatuntutkimuksessa tuota kysymystä on muutettavat muuttaen kelattu yhä uudelleen ja uudelleen. Aittoa, alkuperäistä ja vieraista vaikutteista vapautettua sanomaa on kuorittu esiin. Aivan viime vuosikymmeninä kysymys miehestä ja naisesta on ollut myrskyn silmässä. Luomisjärjestys, alamaisuus, homoseksualismi, paimenvirka, jumalakuva ym. ovat saaneet aivan uusia tulkintoja. Erityisen voimakkaasti juuri näihin kysymyksiin on tarttunut feministiteologia, joka on saavuttanut jonkinlaisen hovikelpoisuuden tiedemaailmassa.

Raija Sollamo on meillä Suomessa yksi tämän uuden metodologian soveltamisen edelläkävijöistä. Kuvaavasti hän otsikoi luomiskertomuksia analysoivan artikkelinsa TA 5 / 1991 lähes samalla tavalla, mutta kääntäen kysymyksen toisinpäin: Naisen alistettu asema - luomisjärjestyskö?

Otsikostaan huolimatta tämä luento ei ole vastaus tuohon artikkeliin. Haluan nostaa feministiteologian kysymyksenasettelua esille sen ajankohtaisuuden vuoksi ja käydä hieman vuoropuhelua sen kanssa. Luomisjärjestys ja siihen liittyvät raamatunkohdat sekä näistä nouseva klassisen kristinuskon opetus saavat osakseen voimakasta kritiikkiä, koska niiden katsotaan olevan läpeensä patriarkaalisia. Patriarkaalisuus on hyvin arvoladattu ja leimaava. Valitettavasti kirkon historiassa on myös vääristyneellä tulkinnalla ja opetuksella annettu aihetta kritiikkiin.⁴ Antropologiassa syötiin Aristoteleen pilaantuneita eväitä ja vaikutukset näkyivät. Reformaattori Luther kulki tässäkin kysymyksessä uusia uria ja hylkäsi vääristyneen kuvan naisesta. Luther-parka on sittemmin joutunut kiistelyn kohteeksi. Eri tahot löytävät / valikoivat Lutherilta omia käsityksiään tukevia kohtia. Genesisluennoissaan

³ Tämän jakeen tulkinnasta tarkemmin Timo Eskolan luennolla myöhemmin tässä luentosarjassa.

⁴ Kaarlo Arffman valottanee tätä lisää luennossaan myöhemmin tässä luentosarjassa.

Luther on esittänyt luomisjärjestykseen sekä miehen ja naisen asemaan näkökohtia, jotka kestävät hyvin tämän päivän kysymyksenasettelun.

3.2 Feministiteologian juuret

Feministiteologia on syntynyt osana Yhdysvalloissa 1960-luvulla alkanutta uutta naisliikettä. Se on saanut myös vaikutteita vapautuksen teologiasta ja sen katsotaankin olevan yksi vapautuksen teologioista. Ehkä tunnetuin feministiteologi on yhdysvaltalainen katolinen Rosemary Radford Ruether. Tunnetuin eksegeetti lienee puolestaan Elisabeth Schüssler Fiorenza. Suomessa tätä metodologiaa ovat käyttäneet mm. Raija Sollamo, Pirkko Lehtiö, Kaija Junkkari, Irja Askola, Elina Vuola, Talvikki Mattila ja Jaana Hallamaa. Joukossa on myös miespuolisia tutkijoita kuten Heikki Räisänen, Antti Marjanen, Martti Nissinen ja Kari Kuula.

3.3 Feministiteologian keskeiset piirteet

Raamatuntutkimuksen uudet tuulet kirjassa Talvikki Mattila esittelee feminististä raamatuntulkintaa. Kristillisen kirkon sisällä pysyttelevä feministisen raamatuntulkinnan reformistinen päälinja pitää tavoitteenaan paljastaa ja tuomita vallitseva patriarkaalisuus niin teksteissä kuin tulkinnassa ja aikaansaada muutosta. Maltillisessa reformismissa, joka on reformismin yksi linja, päähuomio kiinnitetään naiseen liittyviin teksteihin. Tässä suuntauksessa korostetaan naisen arvoa ja merkitystä, naisten kokemuksia ja valtaa. Miehiseen valtaan ja patriarkaattiin suhtaudutaan epäillen. Kysymyksessä on suuressa määrin eräänlainen apologeettinen projekti. Raamatussa on teologian perusta, eikä siitä voida hylätä mitään. Jos teksti näyttää alistavalta, vika ei ole tekstissä, vaan tulkinnassa ja tulkitsijassa. Huomiota kiinnitetään niihin teksteihin, joissa naiset esiintyvät henkilöinä. Naisia ”vastaan” oleville teksteille (esim. 1. Moos. 1–2, 1. Kor. 14, 1. Tim. 2, Ef. 5) pyritään löytämään uusi tulkinta. Niille etsitään myös vastakohtaksi ”unohdettuja tekstejä”, jotka esittävät naiset myönteisessä valossa ja jotka voidaan asettaa naista alistavia tekstejä vastaan. Myönteisistä teksteistä on ”paraatiesimerkki” Gal. 3:28, jossa nähdään ilmenevän varhaisen kirkon tasa-arvoinen käytäntö. Esille nostetaan Miriam, Debora, Prisca tai naiset Jeesuksen haudalla - esimerkeiksi oletuksesta, että naisilla on ollut mahdollisuus johtajuuteen ja auktoriteettiin. Jeesuksen asenne naiseen nähdään jopa vallankumouksellisena ja patriarkaalisuuden kritiikkinä. Mattilan mukaan tämänkaltaisen tulkinnan vahvuus on siinä, että huomio kiinnittyy Raamatun tekstien ristiriitaiseen todistukseen naisten asemasta. Kuitenkaan kaikkia naiseen negatiivisesti suhtautuvia tekstejä ei voida tulkita uudelleen eikä aina löydetä sopivia vastatekstejä. Esille nousee myös kysymys Raamatun auktoriteetista. Miten määritellään, mitkä tekstit ovat määräävämpiä - myönteiset vai kielteiset.

Reformismin toisessa päälinjassa, radikaalissa suuntauksessa, osa kristillisestä traditiosta torjutaan käyttökelvottomana. Tutkimuksen objektiivisuus kielletään. Se luokitellaan miesten näkökulmaksi ja sitä vastaan asetetaan tietoinen naisten näkökulma, jonka erääksi kantavaksi periaatteeksi otetaan ”naisten kokemus”. Naisten biologinen ja kulttuurinen kokemus tulee tulkinnan uudeksi normiksi: miehet eivät ole ihmisyyden normi. Tätä suuntausta edustaa Mattilan mukaan esimerkiksi Rosemary Radford Ruether. Hänen kriteerinsä Raamatun tekstin auktoriteetille löytyy Raamatun omien profeettallisten tekstien korrelaatiosta feministisen kritiikin kanssa. Jumalaa ei voida nähdä tekemässä sosiaalista eriarvoisuutta ja alistamista oikeutetuksi. Feministisessä tulkinnassa naiset lasketaan niiden sorrettujen joukkoon, joita Jumala puolustaa. Raamatun tekstit ovat autoritatiivisia vain siinä määrin kuin ne heijastavat tätä periaatetta. Monet Raamatun tekstit voidaan myös torjua tällä perus-

teella. Mattila esittelee radikaalireformistiseen suuntaukseen lukeutuvan Elisabeth Schüssler Fiorenza kehittämän Raamatun uudelleenarvioinnin mallin, epäilyn hermeneutiikan.⁵

Viiden kohdan ohjelman ensimmäinen ohje on Raamatun auktoriteetin *epäily*. Metodinen epäily on välttämätön, kun kysymyksessä on miesten kirjoittama ja tulkitsema kirja, joka on kirjoitettu mieskeskeisellä kielellä ja heijastelee miehen kokemusmaailmaa. Sanalla sanoen Raamattu on patriarkaalinen kirja. Sen lukeminen voi olla nykyaikaiselle naiselle suorastaan tuhoisaa, ellei hänelle anneta tulkinnan avaimia. Raamatun patriarkaalinen kuori tai kääre ei kuitenkaan ole itse sanoma.

Kääre on erotettava varsinaisesta sanomasta. Raamattu on *entpatriarkalisoitava*, jotta se olisi relevantti nykyajan naiselle ja miehelle. Jotta Raamattu voitaisiin vapauttaa patriarkalisesta kääreestä, tarvitaan Raamatun tekstien *kriittistä arviointia*, edistäväkö ne naisen täyttä ihmisyyttä ja suhtautuvatko ne myönteisesti naisten tasa-arvoisuuteen. Tämä on toinen kohta.

Kolmanneksi feministiteologeilla tulee Schüssler Fiorenzan mukaan olla *käsitys siitä, missä mielessä Raamattu on Jumalan sanaa*. Näkemys, että Raamattu on kokonaisuudessaan Jumalan sanaa ja vain Jumalan sanaa on hänen mukaansa mahdoton. Patriarkaaliset ja naista sortavat tekstit eivät voi olla Jumalan sanaa tämän päivän ihmisille, muutoin Jumalasta tulee sorron Jumala. Siksi hän ehdottaa tekstien seulontaa. Nykyajan naiselle tulisi toimittaa Raamatun teksteistä sellainen valikoima, josta rärkein patriarkaalinen aineisto olisi poistettu. Tällaista valikoimaa hän suosittelee liturgiseen käyttöön.

Neljänneksi Schüssler Fiorenza tasapainottaa tätä varsin radikaalia tekstien seulontaa toisenlaisella hermeneutiikalla. Se säilyttää kaikki Raamatun tekstit käyttökelpoisina *historiallisen rekonstruktion* avulla. Tarkoituksena on päästä mieskeskeisen tekstin taakse ja tavoittaa sinne kätkeytyvä naisten historia.

Viidentenä kohtana Schüssler Fiorenza mainitsee *luovan aktuaalistamisen*. Se tarkoittaa tuoretta tapaa kertoa Raamatun tapahtumista feministisestä perspektiivistä nykyajan naisseurakunnalle. Feministinen seurakunta myötäelää jumalanpalveluksessaan sisartensa ja esiäitiensä kärsimyksiä ja juhlii heidän voittojaan. Näin tulkituna Raamatusta tulee relevantti nykyajan naiselle. Se säilyy inspiraation ja innoituksen lähteenä, ehtymättömänä voimavarana ja kristillisen identiteetin perustana.

3.3.1 Naisten kokemus

Feministiteologisessa kirjallisuudessa tulee usein esille sana "kokemus". Nainen on teologian subjekti eläessään läpi omia uskonkokemuksiaan ja etsiessään niille teologisia ilmauksia. Dorothee Sölle väittää mystiikan olevan feministiteologialle hyödyllinen voimainlähde, koska mystiikka perustuu kokemukseen, ei auktoriteettiin. Kaija Junkkarin mukaan on kysyttävä: missä ja millainen Jumala välittyy ihmisten kokemuksissa?

⁵ Tässä esitys perustuu Raija Sollamon tarkempaan referaattiin teoksessa Akanvirtaan. Johdatus naistutkimukseen. Toim. Päivi Setälä ja Hannele Kurki. Yliopistopaino 1988. S. 84–85. Kursivoinnit Sollamon. S. 86 Sollamo myöntää feministiteologian olevan tendenssimäistä. Siksi jotkut näkemykset ovat kestäättömiä. ”Heikkojen perustelujen esittäminen tai huonon tieteen tekeminen on kuitenkin karhunpalvelus itse asialle.” Valitettavasti Sollamo sortuu itse juuri tähän ja siksi se on samalla myös hyvin paljastavaa.

Kokemuksen korostaminen teologiassa on aiheuttanut myös arvostelua: vapautuksen teologiaa on syytetty epätieteellisyydestä. Kritiikin mukaan kokemuksen nostaminen keskeiselle sijalle ei voi olla tieteellisesti kestävä.

Raija Sollamo pohtii uskonnollista kieltä, kokemusta ja tieteen rajoja Teologisessa Aikakauskirjassa 3 / 1991. Kun teologiassa siirrytään kysymyksiin ylösnousemuksesta, pre-eksistenssistä tai postek-sistenssistä, tulevat tieteen rajat vastaan. Uskonnolliset lauseet, metaforat ja myytit ilmaisevat sel-laista, mikä tieteelle on saavuttamatonta. Tiede ei voi osoittaa, onko uskonnollinen väittämä, myytti tai metafora tosi tai kohdettaan hyvin vastaava. Ainoa todistus on, että myytti toimii elämässä. Ainoa todiste on siis oma kokemus. Ludwig Wittgensteiniin tukeutuen Sollamo toteaa, että uskonnollinen usko on hyvin rajoitetussa mielessä riippuvainen tieteellisestä tiedosta. Esimerkiksi kristinuskoa koskevan historiallisen tiedon muuttuminen ei välttämättä aiheuta muutoksia uskonnollisessa us-kossa. Uskonnollinen usko syntyy, kasvaa ja kehittyy teologiasta riippumatta.

Radikaalireformismissa, tutkimuksen objektiivisuus kielletään - niin sanottu tieteellinen objektiivisuus luokitellaan miesten näkökulmaksi. Sitä vastaan asetetaan tietoinen naisnäkökulma, naisten kokemus. Naisten kokemuksesta tulee tulkinnan uusi normi. Naiset haluavat pois ulkoapäin määri-tellyistä auktoriteeteista sisäiseen auktoriteettiin, minkä katsotaan merkitsevän naisille "täyttä ihmi-syyttä".

Feministisen raamatuntulkinnan mukaan naiset ovat historiallisina subjekteina alistettuja - Raama-tussa, teologiassa ja kirkossa. Alistamisen ilmenemismuoto on patriarkaatti. Patriarkaattissa on ky-symys yhteiskunnassa vallitsevasta hierarkisesta systeemistä, jossa miehet hallitsevat naisia ja lapsia sekä perheessä että yhteiskunnassa yleensä. Raija Sollamon mielestä kristinuskko ja teologia on kah-den vuosituhaten ajan ylläpitänyt naisten alempiarvoisuutta ja alistettua asemaa muka jumalallisena sääätämyksenä tai luomisjärjestyksenä. Miehet ovat projisoineet omat ja oman yhteiskuntansa käsi-tykset naisen asemasta Raamattuun ja antaneet niille Jumalan ilmoituksen arvon. Sorron välineinä ovat olleet patriarkalisessa yhteiskunnassa syntynyt Raamattu ja kirkko ja miesten harjoittama Raamatun ja kirkon oppien tulkinta. Mainitsemassani artikkelissa TA 5 / 1991 Sollamo jakaa luomiskertomuksen kahteen osaan ja analysoi ne naisnäkökulmasta. Hän toteaa vanhempana pitämäs-tään Jahvistin luomiskertomuksesta (1. Moos. 2:4b–25): "Jos Jahvistin kertomuksella halutaan pe-rustella naisen alistettua asemaa luomisjärjestyksenä, tekstiin luetaan sellaista, mitä siinä ei ole." Sollamon mukaan käsitys siitä, että kertomuksessa olisi kysymys alistusuhteesta, tulee yhtäältä ker-tomuksen patriarkalisesta kehyksestä, toisaalta selittäjien ja teologien omasta patriarkalisesta arvomaailmasta.⁶ Siksi hän haluaa karsia ongelmallisesta sanasta apu *ezer* kaikki alistavat assosiaatiot. Hän ei kuitenkaan huomioi itse luomisjärjestyttä, Eeva luotiin Aadamille kumppaniksi, joka sopii hänen avukseen. Aadamia ei luotu avuksi. Lisämääre *kenegdo* tarkoittaa vastinetta, vastakohtaa, vastapäätä olevaa. Se kuvastaa täydellistä tasa-arvoisuutta. Pappiskirjan luomiskertomus (1 Moos.1:1-2:4a) osoittautuu Raija Sollamon mukaan hyvin naisystävälliseksi. Sekä mies että nainen luodaan yhtä lailla Jumalan kuvaksi. Tosin Pappiskirjan kertomus sisältää valtahierarkian, kun muu elollinen luonto uskotaan ihmisen hallintavaltaan. "Tähän valtahierarkiaan olisi hyvin sopinut patri-arkaallinen alistussuhde miehen ja naisen välille, mutta sitä ei kertomuksessa ole, vaan sekä mies että nainen seisovat valtahierarkiassa samalla portaalla." Sollamon mukaan Vanhassa testamentissa ei ole pohjaa naisen alistetulle asemalle luomisjärjestyksenä. Patriarkalisesta arvomaailmasta käsin luomisjärjestykseen viitataan eräissä UT:n kohdissa (1. Kor. 11: 7–10 ja 1. Tim. 2: 13). Sollamon mu-kaan myös syntiinlankeemuskertomus on voinut vaikuttaa luomiskertomuksen tulkintaan. Syntiin-

⁶ Muutama vuosi aiemmin hän on kirjoittanut: "Kertomus on mahdottoman mieskeskeinen. Aadam on koko maailman keskipiste." Raamatun naisia. Kirjaneliö 1983. S. 8.

lankeemuskertomuksen mukaan osa naisen rangaistusta on, että mies hallitsee häntä. Miehen ylivalta kuuluu siis synnin turmelemaan todellisuuteen eikä Jumalan alkuperäiseen luomisjärjestykseen. (Huonoa eksegetiikkaa – Aadamin vastuu, alamaisuus – alistus)

3.3.2 Jumalakuvan kritiikki

Feministiteologia kritisoi myös jumalakuvaa, Jumalasta käytettävää kieltä ja symboleja. Seurakuntaa kuvataan feminiinisin termein ja Jumalaa maskuliinisin, seurakunta on morsian ja Kristus sulhanen. Tähän teologiseen malliin on sisäänrakennettu käsitys Jumalasta miehenä, Jumalan maskuliinisuus, vaikka sitä ei suoraan sanota. Feministiteologian kritisoimalle kristinuskon jumalakuvalle on tyypillistä valta, auktoriteetti ja herruus. Tällainen Jumala vie ihmisen riippuvuuteen, alistuneisuuteen ja syyllisyyteen. Naisen tietoisuudessa miehinen auktoriteettijumala määrää naisen suhdetta mieheen ja estää naisen täysi-ikäiseksi tulemistä. Jumalallisuuden miehistämistä on käytetty ylläpitämään hierarkisia malleja ja naisen alistettua asemaa. Kysytään, mitä esimerkiksi Jumalan isyydellä tarkoitetaan.

Dorothee Sölle on sanonut: "Miksi kunnioittaisimme ja rakastaisimme olentoa, joka ei edusta muuta kuin vallitsevaa, miesten hallitsemaa kulttuuria? Miksi rakastaisimme ja kunnioittaisimme olentoa, joka ei ole muuta kuin mies, joka on nostettu korkeimpaan valtaan ja jonka päätarkoitus on olla riippumaton ja pitää valtaa hallussaan? Jos tämä on Jumalan päätarkoitus - ja voimme esittää tällaisen käsityksen tueksi lukemattomia teologioita - silloin ei kenelläkään naisella ole pienintäkään syytä kunnioittaa ja rakastaa häntä tai edes kiinnittää häneen huomiota."

Jeesuksen persoona ja toiminta nähdään feministiteologiassa yleensä myönteisenä. Historiallinen Jeesus oli eheä androgyyni (hänessä oli sekä mies että nainen), Jeesus oli feministi, joka pyrki vapauttamaan naiset silloisen patriarkaalisesta yhteiskunnan rakenteista.

Vahvan mieskeskeisyyden vastapainoksi ja uudenlaisen ajattelutavan tarpeen huomaamiseksi Jumalaa on haluttu kuvata myös äidiksi, korostaa Jumalan naisellista puolta ja käyttää myös feminiinejä pronomineja (esimerkiksi saksan kielessä Er-pronominin sijalla Sie). Sanotaan, että olemme uskonnollisen kielen, "isä-kielen" vankeja. Feministiteologiassa etsitään tietoisesti Jumalaa kuvaamaan myös sellaista uskonnollista kieltä, joka ei ole sidottu perheeseen eikä ihmiseen kuten esimerkiksi syvyys ja rakkaus tai alistussuhteita sisältämättömiä mystiikan symboleita Jumalasta: alkuperä, voimavara, kaiken hyvyyden lähde, elävä tuuli, valo, elämän vesi, ilma. Mystiikan kielessä Jumala ei käske, ei alistaa, vaan Jumala jättää tilaa ihmisen vastaukselle.

3.3.3 Raamatun ja kirkkoinstituution kritiikki

Osa feministiteologeista on hylännyt kokonaan Raamatun ja kirkon toivottoman seksistisinä. Tekstien patriarkaalisia rakenteita ja teologista sisältöä ei näiden feministiteologien mielestä voi erottaa toisistaan. Raamattu korvataan erilaisilla naisten uskonnollisilla kokemuksilla. Jumalatar-symboli, joka on luotu eräänlaisena esiraamatullisten jumalatarhahmojen synteinä, kuvaa immanenttista naispuolisen jumaluuden voimaa vastakohtana transsendenttiselle miesjumalalle. Nämä teologit ovat halunneet torjua myös ne naiset, jotka edelleen ovat pitäneet kiinni raamatullisesta uskosta.

Myös kirkon sisällä pysyneet feministiteologit katsovat, että Raamatun naisvihamieliset tekstit (esim. 1. Moos. 1–2, 1. Kor. 11:7–10, 1. Tim. 2:13, Kol. 3:18, Ef. 5:22, 24, 1. Piet. 3:1) eivät ole Jumalan sanaa, vaan miesten ihmissanaa. Raamatussa on kuitenkin joitakin absoluuttisia eettisiä periaatteita ja feministisiä vapautuksen traditioita.

Schüssler Fiorenzan mukaan Raamattu on patriarkaalisen kirkon tuote, historiallisten voittajien kirjallinen, teologinen dokumentti. Feministisen teorian mukaan Raamatun "Sitz im Leben" on mieskeskeinen, patriarkaalinen yhteiskunta ja kulttuuri. Täten Raamatussa olevat tekstit ovat sidottuja tiettyyn aikaan ja paikkaan, sen ajan ja paikan kulttuuriin ja yhteisöön. Ne eivät ole inspiroitua ilmoitusta ja ikuisesti päteviä oppilausemia.

3.4 Luther feministien tulkitsemana

Sirpa Aalto on tutkaillut Martti Lutherin käsitystä naisesta Genesis-luentojen alkutilaopin mukaan TA 2 / 1988. Aallon mukaan Lutherin ajatuksia naisen alkuperäisestä luonnosta on luonnehdittu ristiriitaisiksi. Toisaalta Luther puolustaa kantaa naisen alkuperäisestä alemmuudesta mieheen verrattuna, toisaalta hän esittää myös näkemyksen sukupuolten täydellisestä yhdenvertaisuudesta ja samanarvoisuudesta ennen syntiinlankeemusta. Sirpa Aallon mukaan ristiriitaisuudet Lutherin naiskuvassa johtuvat siitä, että toisaalla Luther seuraa kristillisessä traditiossa perinteisesti esitettyjä käsityksiä naisesta, toisaalla hän tuo esille omasta reformatorisesta teologiastaan nousevia ajatuksia. Aallon mukaan Lutherin näkemykset naisen alkuperäisen luonnon täydellisyydestä ja samanarvoisuudesta miehen kanssa määräytyvät paljolti hänen omasta ajattelustaan käsin, hänen ei-dualistisesta antropologiastaan, luomisteologiastaan sekä raamatuntulkinnan periaatteistaan käsin.

Poleemisessa ja kärjistävässä tutkimuksessaan kristinuskon perusmyyteistä ja naiskäsityksestä Hannele Koivunen arvioi Lutherin hyvin naisvihamieliseksi. Koivunen väittää, että uskonpuhdistuksessa Luther puhdisti uskonnon nimenomaan naiseudesta ja teki luterilaisuudesta äidittömän uskonnon. Lutherille neitsyt Mariakin oli vain halveksittu, vähäpätöinen tyttönen, joka palveli miehistä Jumalaa kyselemättä. Luther ei Koivusen mukaan pitänyt minään edes sitä, että Maria kuitenkin synnytti Jeesuksen. Koivunen lienee ottanut Lutherin aineistosta hänen kärkevimmit mielipiteensä, juuri ne, jotka eniten ovat olleet sidottuja perinteiseen kielteiseen naiskuvaan.

Kohtuullista on, että annamme Lutherin vastata.

4 LUTHERIN OPETUS LUOMISJÄRJESTYKSESTÄ

4.1 Jumalasuhde on ensimmäinen (sana ja virka)

Analysoitaessa Lutherin alkutilaoppia Genesis-kommentaarissa keskeisimmäksi teemaksi nousee Jumalan ja ihmisen välinen suhde. Tämä suhde on Jumalan sanan luoma kuuliaisuussuhde. Sana synnyttää uskon ja avaa uskon kautta ihmiselle yhteyden Jumalaan. Se on siis uskon suhde. Sanalla Jumala loi kaiken, sanan kautta ihminen ymmärsi Jumalan tahdon, sana oli liitetty paratiisiin puihin ja vaikutti niissä, sapattina saarnattiin sanaa ja vastaavasti Jumala oli liittänyt sanaansa sitä vahvistavia merkkejä. Sanan keskeinen merkitys näkyy myös syntiinlankeemuksessa. Saatana hyökkäys kohdistuu juuri sanaa ja Jumalan tahtoa vastaan.

Lutherin mukaan Jumalan sanan ja sanassa ilmoitetun hyvän tahdon epäileminen sai Aadamin ja Eevan lankeamaan. Jumalan tahdolle osoitettu kuuliaisuus oli jumalanpalveluksen korkein muoto.⁷ Saatana tahtoi kääntää koko asian ylösalaisin. Se tahtoi osoittaa, että alamaisuus Jumalan sanalle ja

⁷ Kuuliaisuuden jumalanpalvelus, jota Adam ja Eeva harjoittivat vapaaehtoisesti ja mitä suurimmalla ilolla, on osoitus lain kolmannesta käytöstä.

jumalanpalvelus, jota Aadam ja Eeva harjoittivat olemalla kuuliaisia hyvän ja pahan tiedon puusta annetulle käskylle, oli osoitus Jumalan pahasta tahdosta ihmistä kohtaan.⁸ Luther toistaa useissa kohdissa, että saatana asetti oman sanansa ja ilmoituksensa Jumalan sanan sijaan, vääristä Jumalan sanan tai johdatti ihmisen pois Jumalan sanasta ja sai tämän näin lankeamaan.⁹ ”Epäusko ja epäileminen, joka johtuu sanan hylkäämisestä on kaiken synnin lähde.”¹⁰ Kun epäillä Jumalaa ja hänen sanaansa, uskotaan saatanaa.¹¹

Saatana tulee aina ensin Jumalan nimissä ja Jumalaa matkien. Samalla tavalla kuin Jumala oli saarnannut Aadamille, sekin saarnasi Eevalle. Tämä Jumalan nimissä tuleminen tapahtuu niin, että Saatana käyttää väärennettyä sanaa eli omaa ilmoitustaan. Se voi tapahtua vääristyneen sanan viran (*vocale ministerium*) kautta, sisäisen sanan hylkäämisen tai sanan kanssa ristiriidassa olevien mieliteiden kautta.¹² Saatana käytti yleistystä vetoamalla siihen, että kaikki on annettu ihmisen hallintaan ja hänen nautittavakseen, niin myös hyvän ja pahan tiedon puun hedelmät.¹³

Viran tehtävänä on huolehtia sanan puhtaudesta ja jumalanpalveluksen oikeasta toimittamisesta. Virka on aina sanan ja sakramenttien virka. Siellä missä on sanan virka, on myös kirkko ja missä on oikea kirkko on varmasti myös sana.¹⁴ Syntiinlankeemuksen suhteen viran keskeinen merkitys tulee esiin sen tehtävien hoidossa. Syntiinlankeemus tapahtui sanan vääristymisen lisäksi myös viran vääristymisen takia. Kun virkaa hoidetaan Jumalan asetuksen mukaan koko kirkko pysyy sanan perustalla. Luther sanookin, että kirkko on pyhä, kun virka on puhdas.¹⁵ Tämä viran puhtaus on sanan ja opin puhtautta. Virka on puhdas, kun se pitää kiinni oikeasta sanasta. Näin toimiessaan viran haltija ei ole omalla asiallaan, vaan Jumalan.

4.2 Tasa-arvoinen ja tasavertainen, mutta...

Syntiinlankeemuskertomusta selittäessään Luther pohtii myös luomisjärjestykseen liittyviä kysymyksiä. Saatanan oveluus näkyy Lutherin mukaan siinä, että se puhuu Jumalan sanasta ja tahdosta.¹⁶ Toiseksi se näkyy siinä, että saatana hyökkäsi ihmisluonnon heikomman osapuolen (*infirmam partem*) eli Eevan, naisen kimppuun eikä Aadam, joka oli mies. Vaikka molemmat olivat luotu yhtäläisesti vanhurskaiksi, Aadam oli kuitenkin vahvempi kuin Eeva. Lutherin mukaan mies oli täydell-

⁸ ”Serpens invadit ipsam voluntatem Dei bonam et nititur ex interdictione arboris probare, Deo voluntatem erga hominem non esse bonam. Ipsam igitur imaginem Dei et summas vires, quae in natura incorrupta erant, petit. Ipsum summum cultum, quem Deus ordinaverat, conatur evertere.” WA 42, 110, 9-13.

⁹ WA 42, 110, 14, 17, 22, 26-27, 36-39; 111, 3-5, 9, 12-21, 23-25, 35-36; 112, 3-8, 11-12, 17-21, 29-32; 113, 9-10; 115, 5-9, 14-17, 38-39 ja 116, 18-19. Pelkästään 1 Moos. 3:1 selityksessä on näin monta kohtaa, joissa Luther puhuu sanan väärentämisestä tai vaihtamisesta, sanasta luopumisesta jne.

¹⁰ ”Vere enim fons omnis peccati est incredulitas et dubitatio, cum averbo disceditur.” WA 42, 112, 20-21.

¹¹ WA 42, 283, 8.

¹² ”Primo Satan imitatur Deum. Sicut enim Deus erat concionatus Aadae, ita ipse quoque concionatur Hevae. Verum enim est, quod Proverbio dicitur: In nomine Domini incipit omne malum. Sicut igitur ex verbo Dei vero salus est, Ita etiam ex verbo Dei depravato est perditio. Voco autem verbum depravatum non solum vocale ministerium, sed etiam persuasionem internam seu opiniones a verbo dissidentes.” WA 42, 111, 12-17. Ks. myös WA 42, 112, 9-13 ja 115, 16-23.

¹³ WA 42, 115, 24-32. ”Sequitur igitur mandatum de arbore non gustanda non esse Dei mandatum, aut saltem non sic intelligendum, quasi nolit ex ea arbore comedi.” WA 42, 115, 32-34.

¹⁴ ”Ubi autem est ministerium verbi, ibi est Ecclesia. Et econtra, ubi est vera Ecclesia: ibi est Verbum.” WA 43, 573, 7-8.

¹⁵ ”Ad eundem modum quando pastor Ecclesiae nostrae recte docet, et pugnat contra idolatriam, repraehendit item vicia hominum, ibi vere possum dicere: Non est idolum aut impietas Witebergae. Est igitur Ecclesia sancta: Quia ministerium est purum: neque magistratus politicus imperat aut defendit idolatria: Quemadmodum Dux Georgius in sua ditione iubebat servari religionem pontificiam, et habebat morigeros pastores. Ibi non erat vera et pura Ecclesia. Sed ubi est Ecclesia, in qua sincere traditur doctrina coelestis, et magistratus non impugnat sanam doctrinam: ibi sunt pura et speciosa tabernacula Iacob.” WA 44, 25, 4-12.

¹⁶ WA 42, 113, 34-35.

lisessä luonnossakin jollakin tavoin naista parempi (*in integra natura masculus praestitit nonnihil foemellae*). Myös saatana näki ja tiesi tämän eikä siksi hyökännyt Aadamin kimppuun.¹⁷ Lutherin mukaan Jumala oli jo luomisessa asettanut miehen ja naisen täysin tasavertaisina hoitamaan samoja tehtäviä. ”Seurauksena oli, että aviomies ei eronnut vaimostaan missään muussa suhteessa kuin sukupuoliolosuhteessa, muuten nainen oli täysin kuin mies (*alias mulier plane est vir*). Kaikki mitä mies omisti kotona ja mitä hän oli, sen myös vaimo omisti ja sitä myös vaimo oli, vain sukupuoli erotti heidät.”¹⁸

4.3 Alamaisuus - Jumalan salaisuus

Luomiskertomuksen perusteella Luther tekee tähän täydelliseen tasa-arvoon ja miehen ja naisen samankaltaisuuteen yhden lisäyksen, joka sukupuolen lisäksi oli erottava tekijä heidän välillään jo viattomuuden tilassa. Se on naisen alamaisuus. Nainen oli miehelle alamainen molemmissa ennen syntiinlankeemusta perustetussa instituutiossa, kodissa ja kirkossa.¹⁹ ”Lisäksi se, mitä Paavali tarkoittaa 1. Tim 2., nimittäin, että hän [Eeva] on alkuperältään nainen (*virago*), koska nainen on tullut miehestä eikä mies naisesta.”²⁰ Luther viittaa jo luomisessa miehen ja naisen välille asetettuun alamaisuussuhteeseen. Luomisjärjestyksen tähden nainen ei saa vallita miestä eikä näinollen myöskään opettaa, kuten Paavali Lutherin mainitsemassa kohdassa sanoo. Seuraavassa kappaleessa Luther erottaa toisistaan luomisjärjestyksen mukaisen alamaisuuden ja syntiinlankeemuksen seurauksena naiselle annetun käskyn miehen vallan alla olemisesta.²¹ Toisaalla hän tekee saman erottelun valtalalaisuuden ja alamaisuuden välillä, kun hän sanoo, että Eeva on syntiinlankeemuksen seurauksena asetettu miehensä vallan alle ja toisaalta, että hallitus pysyy miehellä. Syntiinlankeemuksen jälkeenkkin hallitus siis pysyy miehellä eli se on ollut hänellä myös sitä ennen. Samassa kohdassa Luther sanoo, että Eeva oli ennen lankeemusta mitä vapain eikä hän ollut missään suhteessa miestä huonompi.²² Tämä ei sulje pois sitä, etteikö Eeva olisi viattomuuden tilassa ollut alamainen miehelleen,

¹⁷ ”Deinde deprehenditur astucia etiam in eo, quod Satan invadit infirmam partem humanae naturae, Heuam foeminam et non Adam masculum. Quanquam enim ambo aequaliter iusti creati sunt, tamen Adam Heuae praestitit. Sicut enim in tota reliqua natura mascula virtus excedit alterum sexum: Ita etiam in integra natura masculus praestitit nonnihil foemellae. Ideo Satan quia Adamum praestantiorum esse videt, non audet eum invadere, metuit enim, ne frustra cedat conatus. Ac credo, si primum tentasset Adamum, Adami victoriam fuisse futuram. Pede contrivisset potius serpentem et dixisset: Tace tu, Dominus aliud iussit. Satan igitur Heuam tanquam infirmiorum partem adoritur et tentat eius fortitudinem, videt enim eam sic confidere viro, ut non putet se posse peccare.” WA 42, 114, 1-11.

”Serpentem reveritum esse masculum tanquam Dominum et ingressum ad foeminam, quae, licet ipsa quoque sancta fuerit, tamen tanquam infirmiorum creaturam aptiorum fuisse ad persuasionem accipiendam: Heuam igitur seducyram esse a Serpente, Adam autem non.” WA 42, 136, 7-10.

¹⁸ ”Ita ut maritus ab uxore secundum nullam aliam rem differat, quam secundum sexum, alias mulier plane est vir. Quicquid enim vir in domo habet et est, hoc habet et est mulier, solo sexu differt.” WA 42, 103, 18-20.

¹⁹ ”Ibi enim uxor, si modo honesta, pudica et pia sit, participat curis, studiis, officiis, actionibus omnibus mariti. Ad hoc enim inicio est condita et ideo virago, seu, si latine sic possemus dicere, vira appellatur, ut sexu tantum differat a patre familias, si quidem de carne viri sumpta est.” WA 42, 103, 24-28. Mies oli Lutherin mukaan perheen pää jo alkutilassa. Sitä osoittaa myös Lutherin kuvaus synnin tähden miehelle annetusta rangaistuksesta, joka liittyi hänellä jo ennen lankeemusta olleisiin tehtäviin. ”Sed officium certa poena gravatur, quod, cum Viri sit alere familiam, regere, gubernare, docere, illa sine singulari molestia et maximus laboribus non potest perficere.” WA 42, 152, 11-13. Ks. myös WA 42, 116, 12-16, jossa Luther sanoo, että viattomalle luonnolle annettu käsky annettiin Aadamille, jotta hänellä olisi oikean jumalanpalveluksen, Jumalan kiittämisen ja lastensa kasvattamisen merkki ja muoto.

²⁰ ”Deinde etiam, quod Paulus annotat 1. Timoth. 2., est virago origine, quod mulier descendit a viro, non vir a muliere.” WA 42, 103, 20-22. Luther viittaa tässä 1. Tim. 2:11-14.

²¹ ”Loquitur enim Moses non de hac misera vita, quam nunc vivunt coniuges, Sed de illa innocentiae in Paradiso; ibi fuisset gubernatio aequalis, sicut Adam hic prophetat Heuam dicendam viram, seu viraginem propter similitudinem rerum administrationem in domo. Nunc viro incumbit sudor vultus, uxori mandatum, ut sit sub viro: et tamen reliquiae ceu feces quaedam dominii remanent, ut adhuc possit uxor dici virago propter societatem possessionis.” WA 42, 103, 34-104, 2.

²² ”Nunc ad illas gestationis et enixionis dolores accedit etiam, quod Heua potestati Viri subiecta est, quae antea liberrima et nulla in parte Viro inferior erat, socia omnium donorum Dei.

kuten Luther on Paavaliin vedoten edellä osoittanut. Alamaisuus ei siksi perustukaan miehen paremmuudelle, vaan Jumalan salattuun tahtoon.

Tiettyyn luomisessa asetettuun erilaisuuteen miehen ja naisen välillä viittaa myös se, että Jumala antoi lain Aadamille jo ennen Eevan luomista.²³ Myös kirkko perustettiin ennen Eevan luomista.²⁴ Jumala saarnasi Aadamille ja asetti sanansa hänen eteensä. Adam yksin kuuli sen ja välitti sen myöhemmin Eevalle. Aadamin tehtävänä oli välittää tämä sana myös kaikille jälkeläisilleen.²⁵ Perustaessaan kirkon Jumala oli ordinoinut Aadamin papin virkaan.²⁶ Sana, jumalanpalvelus ja uskonto oli uskottu Aadamin hoidettavaksi ja hänen vastuulleen.²⁷ Syntiinlankeemuksen jälkeen Jumala kutsui Aadamia myös kantamaan vastuunsa hänelle uskottujen asioiden hoidosta. Hän ei kutsunut Eevaa, joka oli antautunut Saatanan vieteltäväksi ja joka oli ensin syönyt kielletyn puun hedelmää.²⁸ Juuri Aadamille uskottu sana, hänen virkansa ja vastuunsa oli Lutherin mukaan peruste sille, että lankeemuksen jälkeen Jumala kutsui nimenomaan Aadamin tuomiolle.²⁹ Tästä on selvästi nähtävissä luomisjärjestykseen perustuva alamaisuussuhde miehen ja naisen välillä sekä siihen liittyvä miehen suurempi vastuu. Koska mies oli luotu ensin ja koska hän oli jollakin salatulla tavalla Jumalan viisauden mukaan naisen yläpuolella ja häntä vahvempi ruumiin voimiensa lisäksi myös hengellisissä asioissa, Jumala oli antanut vastuun sanan saarnaamisesta ja jumalanpalveluksen toimittamisesta juuri miehelle. Vastaavasti luomisjärjestyksen ja Jumalan asettaman alamaisuuden tähden se oli naiselta kielletty. Paavali viittaa tähän järjestykseen muun muassa 1 Tim 2:12-13. Samaan kohtaan myös Luther tukeutuu. Paavalin naisen opetuskieltoa koskeva kohta on vain luomisesta asti voimassa olleen Jumalan järjestyksen eksplikointia, ei niinkään myöhemmin annetun kiellon perustelua luomisjärjestyksellä. Toisaalla

Haec etiam poena est ex peccato originali nata, quam Mulier aequae invita portat ac dolores et molestias illas carni impositas. Regnum itaque manet penes maritum, cui uxor mandato Dei parere cogitur. Is gubernat domum, Politiam, gerit bella, defendit sua, colit terram, aedificat, plantat etc. Contra mulier ceu clavus parieti infixus domi sedet, sicut Paulus Tit. 2. Ideo oikouron vocat.” WA 42, 151, 20-29. Vrt. WA 42, 51, 34-52, 21.

”Deinde in eo quoque absurditas est, quod Heuam interpretatur inferiorem partem rationis, cum constet, Heuam in nulla parte, hoc est, neque corpore neque anima inferiorem fuisse marito Adamo.” WA 42, 138, 25-27.

²³ ”Iam perget Moses exponere, quomodo, antequam Heua esset condita, Adae data lex sit, ut haberet etiam externum cultum, quo declararet obedientiam et gratitudinem erga Deum.” WA 42, 77, 18-20.

²⁴ ”Haec est institutio Ecclesiae, antequam esset Oeconomia et politia; nam Heua nondum est condita.” WA 42, 79, 3-4.

²⁵ ”Instituitur hic, ut dixi, Ecclesia antequam Oeconomia esset. Nam Dominus concionatur hic Adae et proponit ei verbum.” WA 42, 80, 1-2.

”Hanc concionem si, ut textus ostendit, Adam solus audivit, sexta die habita est, ac adam eam postea cum Heua communicavit. Et nisi peccassent, Adam porro toti posteritati hoc unicum praeceptum proposuisset.” WA 42, 80, 11-13.

²⁶ ”Adam unus sudorem oeconomicum, politicum et ecclesiasticum desudare coactus est. Nam solus haec officia apud posteritatem, dum vixit, omnia sustinuit: Aluit familiam, gubernavit eam, et instruxit eam ad pietatem, fuit Pater, Rex et Sacerdos.” WA 42, 159, 32-35.

”Quia enim sacerdotium et regnum Adae erat et Cain ob peccatum ab Adam excommunicatur, simul adimitur ei gloria sacerdotii et regni.” WA 42, 220, 16-18.

”Fuerunt enim sacerdotes Adam, Seth, Enos et alii.” WA 42, 342, 42-343, 1.

Luther erottaa toisistaan uskovien yhteisen pappeuden ja erityisen viran, mutta käyttää niihin liittyviä käsitteitä melko vapaasti. Hän käyttää erityisesti virasta usein käsitettä *ministerium*, mutta myös käsitettä *sacerdos*. Tämä on tyypillistä Genesis-kommentaarisissa. Eevakin on *sacerdotes* yleisen pappeuden merkityksessä. WA 42, 183, 34-40.

²⁷ ”Utile autem est, ut hoc quoque consideremus: Deum Adae verbum, cultum et religionem dedisse nudissimam, purissimam ey simplicissimam, in qua nihil laboriosum, nihil sumptuosum fuit. Non enim praecipit mactationem taurorum, non fumum thuris, non vota, non ieiunia, non alias afflictiones corporis. Hoc tantum vult, ut laudet Deum, ut gratias ei agat, ut laetetur in Domino et ei in hoc obediat, ne ex vetita arbore comedat.” WA 42, 80, 41-81, 4.

²⁸ ”Quod igitur dicit Moses: ‘Vocavit eum’, Intelligendum est, quod vocaverit Adamum ad iudicium.” WA 42, 129, 21-22.

²⁹ ”Singularitem autem observandum est, quod Moses diserte dicit Adamum vocatum esse, utpote ad quem solum die sexto factum sit verbum Domini de arbore illa non gustanda. Sicut igitur solus audivit praeceptum, Ita solus vocatur initio ad iudicium. Heua autem, quia peccavit ipsa quoque et defecit a Deo, audit simul iudicium et fit particeps poenae.” WA 42, 129, 30-34.

(1 Kor 14:34, 40) naisen opetuskiellosta puhuessaan Paavalin argumenttina on myös lankeemuksen jälkeen annettu laki ja ”Herran käsky”.

Miehen ja naisen välisessä alamaisuussuhteessa on kysymys Jumalan asetuksesta, jota he noudattivat mitä suurimmalla ilolla, Aadam kantaen vastuunsa ja Eeva pysyen alamaisena. Asetelma on hyvin pitkälle samanlainen kuin alamaisuudessa hyvän ja pahan tiedon puusta annetulle käskylle. Alamaisuus kuuluu salatun Jumalan alueelle ja voidaan ottaa vastaan vain ilmoitustotuutena.³⁰ Sen kyseenalaistaminen ja Jumalan tarkoituserien pohtiminen on tunkeutumista salatun Jumalan syvyyksiin. Aadamin ja Eevan lankeemus oli juuri tyytymättömyyttä ilmoitettuun sanaan ja sitä seurasi tunkeutuminen salatun Jumalan alueelle.³¹ Tämä tapahtui samanaikaisesti kahdella tavalla. Ensiksi heidän lankeemuksensa oli tottelemattomuutta hyvän ja pahan tiedon puusta annetulle laille ja toiseksi se oli lankeamista pois luomisjärjestyksen mukaisesta asemasta. Eeva ei pysynyt alamaisena, vaan otti vastuun omiin käsiinsä. Hän lankesi siis alamaisuudestaan. Toiseksi hän astui myös viran alueelle, kun hän otti vastaan Saatanalta uuden ilmoituksen ja julisti sen Aadamille.³² Aadam lankesi virastaan ja siitä vastuusta, jonka Jumala oli hänelle uskonut. Hän ei huolehtinut oikeasta uskonnosta, oikeasta Jumalan palvelemisesta ja puhtaasta sanasta, vaan suostui siihen epäjumalanpalvelukseen, jonka Eeva toi heidän ”alttarilleen, saarnatuoliinsa ja kirkkoonsa”.³³ Toiseksi hän ei kantanut vastuutaan perheen päänä, vaan alistui vaimonsa vieteltäväksi.³⁴ Samanlainen asetelma toistuu Genesis-kommentaarissa muuallakin.³⁵

³⁰ ”Ergo in hoc simpliciter consistendum est, cum audimus Deum aliquid dicere, ut id credamus et non disputemus, sed potius captivemus intellectum in obsequium Christi. [...] Quomodo igitur intelligemus illa, quae supra omnes sensus in solo verbo sunt? Sicut in solo verbo est, quod ille Panis sit corpus Christi, quod Vinum hoc sit sanguis Christi: credi debent, intelligi nec debent nec possunt.” WA 42, 118, 30-32, 37-39. Alamaisuus on teologinen käsite, jota ei voi ymmärtää sosiologisesti ja se on näin erotettava alistamisesta.

³¹ ”At habuit eam lucem ceu solem Heua antea in corde suo, siquidem verbum habebat, Deinde etiam cognitionem omnium creaturarum. Sed ea sapientia non contenta vult altius ascendere, et Deum aliter cognoscere, quam in verbo suo ostenderat. Hic ille lapsus est, ut amissa vera sapientia ruat in externam coecitatem.” WA 42, 121, 14-18.

”Sunt haec Diabolica et venerata tela et ipsum peccatum originale, quo seduxit Diabolus primos parentes, cum diceret: ‘Eritis sicut dii.’ Non enim erant contenti revelata divinitate, qua cognita beati erant. Sed volebant penetrare profunditatem divinitatis.” WA 43, 458, 3-6.

³² ”Ibi enim ruina ruinam trahit et in speciem levis offensio ingentem ruinam commovet. Magnum erat averti a Deo et verbo eius, et praebere aures Satanae. Sed longe maius est, quod nunc fit, ut assentiatum Heuae Satanae, arguenti Deum mendacii, et impingenti quasi colaphos in faciem Dei. Non igitur amplius aversa est Heua, ut in prima tentatione, sed cum Satana incipit contemnere Deum, negare verbum Dei, et credere patri mendaciorum contra verbum Dei.” WA 42, 117, 27-33.

”Ad hunc modum duplex est officium Sacerdotis: Primum, ut vertat se ad Deum et oret pro se et pro suo populo, Secundum, ut vertat se a Deo ad Homines per doctrinam et verbum. Sic Samuel dicit 1. Reg. 12.: ‘Absit a me, ut pro vobis non orem et vos non dirigam ad viam bonam et rectam’. Agnoscit enim hoc esse proprium sui officii. Recte igitur ministerium praedicatur et habetur summi beneficii loco. Nam hoc cum ablatum aut viciatum est, non solum non potest orari, Sed homines simpliciter sunt in potestate Diaboli, et nihil aliud faciunt quam ut omnibus suis factis contristent Spiritum sanctum et sic indicat in peccatum ad mortem, pro quo non licet orare.” WA 42, 275, 11-20.

³³ WA 42, 72, 20-23. ”Pertinet itaque hic locus eo, ut discamus initium peccati originalis fuisse hanc tentationem Diaboli, cum a verbo Dei abduxit Heuam ad Idolatriam, contra primum, secundum et tertium praeceptum.” WA 42, 112, 30-32.

³⁴ ”Sed hic Pauli sententia attigenda est, 1. Timoth. 2. ‘Adam primus formatus est, deinde Heua. Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in praevaricatione fuit’. Hanc sententiam fere omnes sic accipiunt, quod Adam non fuerit seductus sed sciens peccaverit, non concedens persuasioni Diaboli sicut Heua, Sed nolens contristare delicias suas, hoc est, uxorem, Atque ita praetulerit amorem coniugis Deo.” WA 42, 136, 1-6.

³⁵ WA 42, 283, 34-284, 10. Luther rinnastaa paratiisissa tapahtuneen lankeemuksen ja Jumalan poikien lankeemuksen. Jumalan pojat eli oikean kirkon jäsenet, joilla oli myös oikea virka, olivat tottelemattomia Jumalan käskylle ja ottivat vaimoja Kainin kirkosta. Sen jälkeen he antoivat vaimojensa johtaa itsensä oikeasta jumalanpalveluksesta väärän kirkon epäjumalanpalvelukseen.

Saatana hyökkää kaikkea Jumalan asettamaa järjestystä vastaan. Ensimmäiseksi se tahtoo turmella Jumalan ja ihmisen välisen uskonyhteyden väärentämällä sanan. Samalla tavalla se tahtoo tuhota kirkon, jumalanpalveluksen ja viran sekä Jumalan asettaman ja siunaaman avioliiton. Syntiinlankeemuksessa turmelus todella levisi joka alueelle. Lutherin mukaan lankeemus tapahtui sapattina. Saatana onnistui samalla kertaa turmelemaan puhtaan sanan, oikean jumalanpalveluksen ja sanan viran. Lisäksi Aadam ja Eeva lankesivat molemmat siitä asemasta, johon Jumala oli heidät luomissa asettanut eli mieheydestä ja naiseudesta.

5 LOPUKSI

Patriarkalisuutta eli naista alistavaa opetusta ei löydy Raamatusta. Koko käsitteen pitäminen klassisen kristinuskon rasiitteena johtuu voimakkaasta ennakoasenteesta ja tarkoituksellisesta käsitteiden sekoittamisesta. Kuten olen osoittanut alamaisuus ja alistaminen eivät ole yhteismitallisia käsitteitä. Alamaisuus on teologinen käsite, jota ei voi ymmärtää sosiologisesti ja se on näin erotettava alistamisesta. Alamaisuus ei ole syntiinlankeemuksen seurausta, vaan luomisjärjestykseen kuuluva asia. Luomisjärjestys ei ole patriarkaalinen se ei alista naista. Minkäänlaista sovinismia, naisen sortamista tai alistamista ei tule hyväksyä. Raamatussa sellaiselle ei ole perusteita.

Feministiteologiset virtaukset ja vaikutukset tulevat yhä vahvemmin sisään myös kirkkoon. Kun hierarkkinen triniteettioppi ja mieskeskeinen Isä-nimitys koetaan pahana, kirkkomme on vaarassa menettää jotakin perustavaa laatua olevaa. Tämä ei ole vain jonkin ääriyhmän radikaaleja pohdintoja, sillä tuloksia on jo näkyvissä. Jumalanpalveluksen ja toimitusten kirjan uudistustyön yhteydessä on puhuttu ns. inklusiivisesta kielestä. Esimerkiksi uuden Jumalanpalvelusten kirjan taustoja hahmottavassa Perusteet kirjassa inklusiivisen kielen ongelmallisuutta pohdittiin. Käytännössä se tarkoittaa tekstien valikointia ja päivän rukousten ym. sanamuotojen 'neutralisoimista'. Mieluummin käytetään puhuttelua Jumala tms. Kolminaisuusopilliset aloitusformelit, Isä, Kaikkivaltias, Herra jne. on karsittu minimiin. Erityisesti tämä näkyy jälkimmäisissä vaihtoehdoissa. Myös Kari Kuulan pseudoteologia on kirkossa kovassa kurssissa. Kirjallaan Nainen uudessa uskossa. Hän tekee hyvän palveluksen feministiteologeille. Ruotsinkielisellä puolella oli oma jupakkansa Pyhästä Hengestä. Uusien jumalakuvien keskellä Sammeli Juntusen pamfletti Horjuuko kirkon kivijalka? On terveellistä luettavaa.

Luomisjärjestys on siunattu asia. Jumala näki, että niin oli hyvä. Saamme olla iloisin mielin kuuliaisina Kristukselle Jumalan asettamassa alamaisuudessa. Siitä käsin voimme löytää myös oman paikkamme miehenä ja naisena avioliitossa ja Jumalan valtakunnassa.